

פרשת
בשלח
תשפ"ב

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפינגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיטט סייד, נוא יארק

מיתות ומלקות, לא כן הוא במדות - מחלוקת, לשון הרע, רכילות, וגזל אין מלקות דהוי לאו הניתן לתשלומין, או דהוי לאו שאין בו מעשה, אבל זה דוקא ביחיד העושה, אבל אם הציבור נשחתיך בזה מצאנו להיפך, וכדאיתא בירושלמי (פאה) דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועיי"ז שהיו בהן דילוטורין היו נופלין במלחמה, אבל דורו של אחאב עובדי עי"ז היו, ועיי"ז שלא היו בהן דילוטורין היו יורדין ללחלמה ומנחתיך בו, שאם הציבור נשחתיך בעי"ז ועריות, עי"ז נאמר - השוכן אתם בתוך טומאתם, אבל במדות לשון הרע ומחלוקת, עי"ז נאמר - רומה על השמים - כביכול סלק שכינתך מהם, וגדולה מזו אמרו שבמקדש ראשון היו עי"ז עריות, ובמקדש שני היו עוסקין בתורה ובמצות וכו' מפני שנאת חנם, הרי דאם הציבור נשחתיך במדות הוא גרוע יותר מאם נשחתיך במצוות, ולכן מצינו בעגל שהי' החטא עי"ז מחל הקב"ה להם ונתרצה להם, אבל על המרגלים שהי' לשון הרע וכפיות טובה לא מחל להם ונגזר במדבר הזה יתמו. ולפי"ז י"ל דעל הנסים שנעשו להם במצרים לא קיטרג, משום דהגם דהוי נשחתיך במצוות כמו עבודה זרה, והפרו בברית מילה, אבל מאושרין היו במדות שלא הי' בהן לשון הרע, והיו אוהבין זה את זה, ולכן בציבור הקב"ה עושה להם נסים, אבל בקריעת ים סוף שנחלקו לדי' כחות, ויש שאמרו נשוב מצרימה, אז נידונים כיחידים, ועי"כ הן נכרתין על עבודה זרה, ואי"כ קטרג עליהם מדת הדין, איך אתה עושה להם נסים.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי הבית הלוי, הנה יש חילוק גדול בין נסי מצרים לנס קריעת ים סוף, כי במצרים היו הנסים לענות המצריים, ומאם נצמחה ממילא ישועה לישראל, כי היו הבניי עוד ערום וערי בלי מצוות, ולא זכו עדיין להעשות להם ישועה רק עי"י מדת הדין למצרים, ועי"כ הי' הצווי - ואתם לא תצאו, כי היו צריכים שמירה נגד מדת הדין ששלטה במצרים, אבל הנס בקריעת ים סוף הי' להיפך, שהנס של שינוי הטבע נעשה לישראל שהשליט השיי"ת את היס סוף לפניהם, אבל מה שנטבעו המצריים הוא בדרך הטבע לטבע בים סוף, כי אחר שקיימו שתי המצות - דם פסח, ודם מילה, כבר זכו לנס לישועתם, ועי"כ במצרים מפחד מדת הדין ששלטה במצרים באו למדרגת היראה, ובנס של קריעת ים סוף ששלטה מדת הרחמים לישראל באו למדרגת אהבה, והוא שלימות האמונה ויאמינו בה, ולכן ביציאת מצרים נאמר מדת הדין - ולא נחם אלקים, כי אמר אלקים, ויסב אלקים, ובקריעת ים סוף נאמר מדת הרחמים - ויושע ה', את השירה הזאת לה', אשירה לה' כי גאה גאה. ולפי"ז י"ל דהטעם דלא קיטרג עליהם במצרים, הי' כיון דהמכות בעיקר הי' עונש על המצרים, ורק ממילא בניי זכו לישועה, ועל דבר שבא ממילא אי"א לקטרג, משא"כ קריעת ים סוף דהי' בעיקר ישועה לישראל הי' שייך לקטרג.

וי"ל באופן אחר, דבאמת שר של מצרים הי' מקטרג עליהם במצרים - הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה, ואפשר מטעם זה מתו בגי' ימי אפילה ארבעה חלקים מחמשה של בני ישראל, וכמ"ש (יי"ג) יי"ח וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, דהיינו אלו מבני ישראל שעבדו עבודה זרה במצרים ולא רצו לצאת משם, מתו בגי' ימי אפילה מצד קיטרוגו, משא"כ אלו שזכו לצאת ממצרים היו במדרגה גדולה, ולא עבדו עבודה זרה שם, ואדרבה קודם שיצאו ממצרים שחטו את השה שהי' עבודה זרה של מצרים לקרבן פסח, ואי"כ צ"ע מה הי' הטענה של השר מצרים בשעת קריעת ים סוף, מה נשתנו אלו מאלו - הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה, הלא בניי שיצאו ממצרים לא עבדו עבודה זרה. ועי"כ צ"ל ששר מצרים לא הי' מקטרג על בניי רק על העם, דהיינו הערב רב, שהיו עובדי עבודה זרה במצרים, ובאמת זה הי' קיטרוג גדול עליהם, עד כדי כך שהוצרך הקב"ה כביכול לדחות השר של מצרים, כמ"ש - ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים (שר של מצרים) וכמ"ש זקני הרה"ק ר' צבי הירש זצ"ל אדמו"ר הראשון מזידיטשויב, עפ"י

ויהי בשלח פרעה את העם וגו' והמים להם חמה מימינם ומשמאלם (י"ד, כ"ט) איתא במכילתא - מלת חמה חסר, והוא לרמז שנתמלא עליהם חמה וביקש לטובען, דשר של מצרים טען - הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה. צ"ע למה הי' מקטרג רק בשעת קריעת ים סוף, ולא קטרג בשעה שנעשו הנסים לבניי במצרים, דהיינו כשהקב"ה הכה את המצריים בעשר מכות, הי' עושה נסים לישראל שלא ישלטו המכות עליהם, וכמ"ש באבות (ה', ה') עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים.

ע"פ פשוט י"ל שיש חילוק גדול ביניהם, דהנסים שנעשו לישראל במצרים היו מהבטחת הקב"ה לאברהם אבינו, וכמ"ש (בראשית, ט"ו, י"ד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן, דזה קאי על העשר מכות שלקו המצריים במצרים כפרש"י שם, משא"כ נס של קריעת ים סוף הי' בזכות עצמם, דהיינו הקב"ה לא הבטיח את אברהם אבינו על זה. ולפי"ז י"ל שמתעם זה לא קיטרג שר של מצרים על הנסים שנעשו לבניי במצרים, דעי"ז לא הי' מהני שום קיטרוג, כיון שזה הי' קיום הבטחת הקב"ה לאברהם אבינו, משא"כ נס של קריעת ים סוף הי' מועיל קיטרוג, כיון שהי' בזכות עצמם.

וי"ל באופן אחר, הנה במצרים הי' בניי ערום וערי בלי מצוות, ואי"כ לא הי' כ"כ טענה עליהם שהיו עובדי עבודה זרה, משא"כ בקריעת ים סוף שהם כבר קיימו מצות קרבן פסח, ודם מילה, אז הי' טענה עליהם שהיו עובדי עבודה זרה. וי"ל עוד דאחר שזכו ליציאת מצרים, וראו השגחת ה' עליהם, הי' טענה עליהם שהיו עובדי עבודה זרה.

וי"ל עוד עפ"י דברי הרמב"ן (סוף בא) על הפסוק (שמות, ח', י"ח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן וגו' למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ - שהאותות והמופתים באים להראות על השגחת הקב"ה, שהוא שליט בכל, והם עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה, ובעבור שהקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע וכופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונתתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון, כדי שלא יהי' פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזירת עליון. ולפי"ז י"ל דלא הי' שייך לשר של מצרים לקטרג עליהם במצרים, דאדרבה שמתעם זה גופא הקב"ה עושה להם נסים שם כדי לחזקם באמונתם בה', משא"כ בקריעת ים סוף, שהם כבר זכו לנסים, וראו השגחת ה' עליהם, אז הי' שייך לקטרג עליהם.

וי"ל באופן אחר, עפ"י הפסוק (ח', ט"ו) ויאמר משה לה נכון לעשות כן כי תועבת (עבודה זרה) מצרים נזבח לה' אלקינו וגו' דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנה לה' אלקינו כאשר יאמר אלינו - דהיינו טעם המכות הי' כדי שפרעה יתן להם רשות לילך למדבר כדי שיכולים לסלק עצמם מעבודה זרה, ולעבוד את ה', ולכן לא שייך לקטרג עליהם במצרים שהם היו עובדי עבודה זרה, דאדרבה היו רוצים לילך משם כדי לעבוד את ה'. ולפי"ז י"ל דבשעת קריעת ים סוף כשאמרו (י"ד, י"א, י"ב) המבלי אין קברים במצרים וגו' כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו במדבר, דהיינו שרוצים לחזור למצרים, ולכן הי' קיטרג עליהם שהיו עובדי עבודה זרה, דבדאי כשיחזרו למצרים יחזרו לעבודה זרה רח"ל.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי המשך חכמה, דכשהתבונן בדרכי התורה נראה כי במצוות כמו עי"ז ועריות יש כרת וסקילה, ושאר

הפסוק (ט"ו, ג') ה' איש מלחמה ה' שמו, דהיינו הוא לוחם מלחמות עם המקטריגים על ישראל ומזכיר זכותם, וכביכול משתיק המקטריגים בדין, ומראה להם ששורת הדין הוא להטיב עם ישראל, וכאשר ח"ו אין מקום לדחות טענות המקטריג, הנה ה' שמו ר"ל הנה הקב"ה אמר ה' שמי, שאני מהווה כל היות ורצוני להטיב עם ישראל, ומי ימחה בידי.

ומוכרח לפרש כן, דא"א לומר שהקטרוג – הללו עובדי עבודה זרה ה' על כולם, דבואה שבת לוי לא עבדו עבודה זרה במצרים. **וכן נראה מהגמ' בסנהדרין (ק"ג)** ועבר בים צרה והכה בים גלים – פרש"י מיכה עשה פסל, והביאו עמו כשעברו ישראל את הים. **המהרש"א פי'** שחס עליו הקב"ה שעבר מיכה עם ישראל בים. **ולפ"ז י"ל** שעיקר הטענה של שר מצרים ה' רק על מיכה ולא על כולם.

וי"ל עוד בדרך חידוש, עפ"י דברי התרגום יונתן עפ"י הפסוק (י"ד, ג') ואמר פרעה לבני נבכים הם בארץ – ויאמר פרעה לדתן ואבירם דאישתיירו בארעא דמצרים – דהיינו לבני ישראל, ולא כפרש"י – על בניי, אלא כפשוטו – אל בני ישראל, דהיינו דתן ואבירם שנשתיירו במצרים שלא רצו לצאת יחד עם משה שהיו שונאים אותו ומבקשים את נפשו כמבואר בדרשת חז"ל, ורק לבסוף כשראו האיך פרעה וכל חילו נטבעו בים, הם חזרו למשה ולבניי. ולפ"ז ע"כ צ"ל שהם זכו לקריעת ים סוף מיוחדת להם (וכן איתא במדרש). **ולפ"ז י"ל** דזה דשר של מצרים קטרג – הללו עובדי עבודה זרה קאי רק על דתן ואבירם, דהיינו כשהים קרע מיוחד להם, ה' מקטרג שהם היו עובדי עבודה זרה. **ולפ"ז מדויק הפסוקים (י"ד, ב')** דבר אל בניי וגו' לפני בעל צפון – פרש"י הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן. ומיד אח"כ נאמר – ואמר פרעה לבניי נבכים הם בארץ – דהיינו פרעה אמר לדתן ואבירם, דזה שבניי היו נבכים בארץ, ה' מפני הכח של עבודה זרה – בעל צפון, והם הסכימו לו, והלכו עמו, ורדפו אחרי בניי, הרי מבואר שדתן ואבירם היו עובדי עבודה זרה.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי חז"ל – לא יהלך אדם במקום סכנה שמא לא יעשו לו נס, ואם עושים לו נס מנכין לו מזכיותיו. **ולפ"ז י"ל** דהטעם דשר של מצרים לא קטרג עליהם במצרים, כיון שידע דזה שנעשו להם נסים במצרים ה' ג"כ חסרון להם דעייז"ה ה' מנכין מזכיותיהם, וחשב שמטעם זה לא יזכו לצאת ממצרים בזמן דאחישנה – רד"ו שנה, ויהיו צריכים להיות שם עד ארבע מאות שנה כמו שנגזר בברית בין הבתרים.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי דו"ז הפנים יפות, דזה מה שאמר משה לבניי – אל תיראו כי אשר ראיתם וגו' לא תוספו, אף שאח"כ ראו אותם, כמ"ש – וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, דרק

כשהישועה הוא בשביל בטחון האדם בהשי"ת, הוא זוכה לראות במפלת שונאיו, כמ"ש – ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי, וזהו כוונת הפסוקים בתהלים (ק"י"ב, ז', ח') משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה', סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו, דהיינו כשהבטחון חזק כ"כ עד שזוכה ורואה במפלת שונאיו, וכיון שמשה ראה שאין בטחונם כ"כ חזק ויראים ממצרים, סבר שאף שינצלו ויאבדו מצרים, מ"מ כיון שיראים ואינם בוטחים לא יזכו לראות במפלת שונאיהם, אבל באמת חזרו והאמינו בה' בבטחון חזק בראותם ניסים הגדולות שעשה השי"ת בים, ולכן זכו לבסוף לראות במפלת שונאיהם.

ולפ"ז י"ל דזה דשר של מצרים קיטרג עליהם, ואמר שהם דומים למצרים – ומה נשתנו אלו מאלו, לא ה' טענה אלימתא, דבואה אי"א לדמותם, וכמ"ש בתהלים (ק"י"ד, א') בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועז, דהיינו אע"פ שבניי גרו במצרים כ"כ שנים, לא הושפעו מהם (שלא שינו לשונם שמם ומלבושם) והי' ניכר החילוק ביניהם עד כדי כך שנחשבו שיצאו מעם לוועז. **וע"כ צ"ל** שקיטרוגו ה' דכיון שאין להם כ"כ בטחון חזק בה' עד שהם דומים לעובדי עבודה זרה, ולכן לא יזכו לראות במפלת שונאיהם. ולפ"ז מובן הטעם שלא קיטרג עליהם במצרים, דבאמת שם במצרים בניי לא זכו לראות במפלתם, דהא במכת בכורות ה' אסור להם לצאת מביתם, וכמ"ש (י"ב, כ"ב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר.

וי"ל באופן אחר (בדרך חידוש) עפ"י הפסוק (י"ד, ב') דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו וגו' לפני בעל צפון – פרש"י הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן שיאמרו קשה עליו יראתן, ועליו פירש איוב (י"ב, כ"ג) משגיא לגוים ויאבדם. **ולפ"ז י"ל** כמו שהמצריים טעו בזה, כמ"כ שר שלהם טעה בזה, וחשב שהטעם שבניי חנו לפני בעל צפון, הוא כדי לעבוד עבודה זרה רח"ל, ולכן ה' מקטרג – מה נשתנו אלו מאלו.

וי"ל עוד הנה האבן עזרא הקשה על פרש"י הנ"ל, האיך הקב"ה מטעה את הבריות. **וי"ל עפ"י דברי הימין יוסף**, דבאמת כאן היתה כוונת הקב"ה לדבר אחר, רק פרעה בעצמו טעה, והוא דידוע כי גם בניי ה' עובדי עבודה זרה במצרים, ובאמת השר של מצרים קיטרג עליהם באמרו – הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה, והנה עיקרה של תשובה הוא באותו מקום ובאותו פרק, וזה ה' כוונת הקב"ה וישבו ויחננו – היינו שישונו בתשובה שלימה, ויחננו לפני בעל צפון, אבל לא להטעות, אלא פרעה בעצמו טעה. **ולפ"ז י"ל כדברינו הנ"ל**, דגם שר של מצרים טעה, וחשב ששבים אצל בעל צפון כדי לעבוד עבודה זרה, ולכן קיטרג – הללו עובדי עבודה זרה.

גליון זו מוקדשת לזכר נשמת ר' ישראל אהרן בן הרב עזרא הלוי זיסס זצ"ל, נלב"ע י"ט טבת תשפ"ב, השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, יהי זכרו ברוך, תנצב"ה.

כי אני ה' רופאך – פעם אחת ה' להרבנית של הרה"ק מנעסכיזש זצ"ל, כאב שינים באופן נורא, ולאחר שיספר מזה לבעלה הרה"ק זצ"ל איזה פעמים, ולא הועיל לה להסיר לה כאבה הגדול, נכנס לחדרו בתרעמות לאמר, הלא אליך באים ע"ד ענינים גדולים, וגם ע"ד חולים מסוכנים ממש, ואשר הגיעו לשערי מות ר"ל, ועכ"ז תפלתך לה' תושיע להם, וא"כ למה לא תבקש ותתפלל לה' גם עבורי להסיר מאתי כאב הזה. השיב לה – פעם אחת במעמקי מחשבותי דמיתי שאני למעלה בשמים, ובזמן זה ראיתי שהובא בר מינן לפני הב"ד של מעלה, לדונו ומכריזין לפניו, פנו דרך, והייתי משתוקק מאד לראות האיך דינן שמה, וראיתי שראש ב"ד של מעלה הכריז – מי שיודע בנידון הזה איזה זכות ודבר טוב שעשה יבוא לכאן, וכעבור איזה זמן ולא בא שום מלאך מליץ טוב בעדו (כי ה' בעל עבירה רח"ל) אז הכריז שנית – מי שיודע חובה בנידון זה יבוא ויעיד, אז ראיתי כמה וכמה מלאכים שחורים, וביד כל אחד ואחד חבילה, אשר הניחו על כף המאזנים לפני הב"ד של מעלה, וכמוכן ירד כף מאזנים זה למטה הרבה, כי לעומתה בכף הב' לא הונח מאומה, וקודם שבאו לפסוק לחובה, הכריז הראש ב"ד, להביט לרחוק, אולי הולך עוד מי שהוא היודע מה שענין זה, ואז השיב מלאך אחד, משקיף שעומד על ראש הפסגה להביט בזה, שהנהו רואה מרחוק למלאך אחד בעל מום שהולך לאט לאט וחבילה בידו, והמטינו עד שהגיע, והניח חבולתו על כף המאזנים השני, וראיתי שפעל בחבילה זו להכריע מעט המאזנים לכף זכות הגם שבכף הב' הונחו חבילות רבות, וסיים הרה"ק – דבואה אין נפק"מ עתה ניידון פסק ב"ד של מעלה ועונשו רח"ל של הניידון הזה, ה' ישמרנו, אולם הייתי משתוקק לידע מה ה' בתוך החבילה הקטנה זאת שנוגש בשקל המאזנים בגללה, ואמרו לי שזה ה' חבילות יסורים שסבל האיש הזה בעולם הזה, וא"כ את רואה עד כמה מגיעים לעולם הבא מעלת יסורי האיש הזה בעולם הזה, וע"כ אם תרצי להסיר ממך יסורי כאבך של שמים, ברגע זאת יסורי ממך. השיבה לו – א"כ מקבלת אותן באהבה.